

Sygn. akt I UK 278/10

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 grudnia 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Małgorzata Gersdorf (przewodniczący)

SSN Roman Kuczyński

SSN Romualda Spyt (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania W. B., K. K., J. S.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
z udziałem zainteresowanych M. G., T. M., M. R.
o ustalenie braku odpowiedzialności członka zarządu stowarzyszenia za
zobowiązania z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenie społeczne,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 14 grudnia 2010 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 20
kwietnia 2010 r., i zażalenia W. B. na postanowienie zawarte w wyroku Sądu
Apelacyjnego z dnia 20 kwietnia 2010 r.,

**1. uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego,**

2. umarza postępowanie zażaleniowe.

U z a s a d n i e

Decyzjami z dnia 16 grudnia 2008 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych orzekł, że K. K., J. S., W. B., M. G., T. M. i M.j R. ponoszą solidarną odpowiedzialność za zaległości Stowarzyszenia Miejski Klub Sportowy „S.” z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenia społeczne za okres od grudnia 2002 r. do maja 2003 r. w łącznej wysokości 94.384,85 zł, gdyż w tym okresie pełnili obowiązki członków zarządu.

Odwołania od decyzji złożyli K. K., W. B. oraz J. S. podnosząc, iż stanowiska w zarządzie objęli, gdy sytuacja finansowa MOKS „.” była bardzo zła, a właściwy czas na złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości klubu minął na długo przed wyborem zarządu, w którym zasiadali.

Wyrokiem z dnia 24 listopada 2009 r. Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił zaskarżoną decyzję i ustalił, między innymi, że W. B. ponosi odpowiedzialność za zaległości Stowarzyszenia Miejski Klub Sportowy „S.” z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenia społeczne, powszechnie ubezpieczenia zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za okres grudzień 2002 r. - kwiecień 2003 r. (pkt II wyroku) oraz oddalił odwołanie . K. (pkt III wyroku).

Rozpoznając sprawę, Sąd pierwszej instancji ustalił, iż postanowieniem z dnia 2 lipca 2001 r. Sąd Rejonowy oddalił wniosek o ogłoszenie upadłości Miejskiego Klubu Sportowego „S.”, który zgłosił Zakład Ubezpieczeń Społecznych w dniu 26 maja 2000 r. jako wierzyciel tego Klubu. Organ rentowy posiadał wierzytelność z tytułu zaległości w opłatach składek na ubezpieczenie społeczne za lata 1996-2000 w kwocie 1.670.434,03 zł. Powyższym postanowieniem Sąd otworzył postępowanie układowe w związku z wnioskiem Klubu z 27 czerwca 2001 r. Postępowaniem zostały objęte wszystkie wierzytelności Klubu, poza wierzytelnościami Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i wierzytelnościami skarbowymi. W dniu 24 października 2002 r. jeden z wierzycieli Klubu złożył wniosek o uchylenie układu. Sąd Rejonowy postanowieniem z dnia 26 lutego 2003 r. uchylił układ.

W dniu 12 listopada 2002 r. na Walnym Nadzwyczajnym Zebraniu Członków MOKS S. został wybrany zarząd, w skład którego weszli K. K. jako prezes, J. Ł. i J. S. jako wiceprezesi oraz M/ M., W. B., M. G. i M. R. jako członkowie. Zarząd został wpisany do Krajowego Rejestru Sądowego w dniu 26 listopada 2002 r.

W dacie wyboru nowego zarządu Klub zatrudniał przeszło 20 osób (w tym piłkarzy). Deklaracje ubezpieczeniowe były składane co miesiąc w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych, ale składki nie były odprowadzane. Wynagrodzenie było płacone w ratach, często z prywatnych pieniędzy K. K. oraz M. G. Poszukiwanie sponsorów nie przyniosły rezultatów. Na początku 2003 r. prezes zarządu złożył wniosek o restrukturyzację należności, wystąpił do prezydenta miasta z wnioskiem o umożliwienie dzierżawy stadionu, także do PZPN o wypłacenie pieniędzy z tytułu uczestnictwa w lidze. Żadne z tych działań nie wpłynęły na poprawę sytuacji finansowej Klubu, ponieważ działania i propozycje zarządu spotykały się z negatywnym stanowiskiem osób i urzędów, do których były kierowane. Klub nie miał żadnego majątku nieruchomego, a jedynym majątkiem były ubrania sportowe. Nadal bieżące wydatki Klubu - zapłata wynagrodzenia trenerowi, koszty treningów, sparingu, wyjazdy na mecze, czasami zapłata wynagrodzenia zawodnikom - pokrywane były z „prywatnej kieszeni” członków zarządu.

Zainteresowany M. M. już w grudniu 2002 r. złożył rezygnację z członkostwa i po tej dacie nie uczestniczył w pracach zarządu i Klubu. W dniu 13 stycznia 2003 r. na posiedzeniu zarządu rezygnacje złożyli J. S. i M. R., z tym że w aktach Zakładu Ubezpieczeń Społecznych znajduje się pisemna rezygnacja M. R. Obydwaj od stycznia 2003 r. nie brali udziału w pracach zarządu i Klubu.

Na przełomie stycznia i lutego 2003 r. część członków zarządu, po nieudanych próbach ratowania Klubu i negatywnych decyzjach Rady Miasta, podjęła decyzję o poddaniu zarządu do dymisji po przystąpieniu piłkarzy do drugiej rundy rozgrywek (gwarantowało to wypłatę kwoty 150.000 – 160.000 zł od PZPN). Walne Zebranie odbyło się pod koniec kwietnia 2003 r. W zebraniu uczestniczyli K. K. i W. B., oraz - jako członek stowarzyszenia - J. S., nie byli obecni R. i M.. W pierwszym głosowaniu nad wnioskiem prezesa K. K. walne zebranie przyjęło dymisję zarządu. Następnie powtórzono głosowanie, które doprowadziło do ponownego wyboru K. K. i J. S.

Sąd Okręgowy za nietrafne uznał stanowisko organu rentowego, który ustalił odpowiedzialność członków zarządu na podstawie wpisów w Krajowym Rejestrze Sądowym, gdyż w przypadku wpisów dotyczących członków zarządu stowarzyszenia mają one charakter deklaratoryjny i nie mogą one stanowić podstawy przypisania odpowiedzialności z art. 116a ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa (jednolity tekst: Dz.U. z 2005 r. Nr 8. poz. 60 ze zm.). Przywołując wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gdańsku z dnia 27 stycznia 2009 r., I/SA/Gd 657/08, stwierdził, iż powstanie i ustanie stosunku członkostwa w zarządzie następuje w drodze wyboru i rezygnacji lub odwołania, niezależnie od tego, co zostało ujawnione poprzez wpis do Rejestru.

Apelację od tego wyroku wywiedli K. K. oraz W. B.

Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 20 kwietnia 2010 r. uwzględnił apelacje i zmienił zaskarżony wyrok w punktach II, III, i IV oraz poprzedzającą go decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 16 grudnia 2008 r., ustalając, że K. K. i W. B. jako członkowie zarządu nie ponoszą odpowiedzialności za zaległości Stowarzyszenia Miejskiego Klubu Sportowego „S.” z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne oraz Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za okres od grudnia 2002 r. do maja 2003 r.

Sąd drugiej instancji zauważył, że Sąd Okręgowy dokonał w sprawie prawidłowych ustaleń faktycznych, lecz nie zgodził się z jego oceną prawną. W szczególności Sąd Apelacyjny wskazał, że Sąd pierwszej instancji niewłaściwie ocenił okoliczności związane z niezgłoszeniem w odpowiednim czasie wniosku o ogłoszenie upadłości Stowarzyszenia lub niewszczęciem postępowania zapobiegającego ogłoszeniu jego upadłości. Podkreślono, iż przesłanki uzasadniające zgłoszenie przedmiotowych wniosków powinny być oceniane według stanu prawnego obowiązującego w chwili zaprzestania wykonywania przez członków zarządu obowiązków związanych z regulowaniem należności z tytułu składek do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Stowarzyszenie Miejski Klub Sportowy „S.”, jak wykazało postępowanie dowodowe, zaniechało bieżącego wpłacania należności składkowych na długo przed objęciem funkcji w zarządzie przez skarżących. Brak wpłaty składek dał

organowi rentowemu podstawę do żądania uregulowania należności przez Stowarzyszenie. Wobec bezskutecznej egzekucji organ rentowy złożył wniosek o ogłoszenie upadłości stowarzyszenia w dniu 26 maja 2000 r. Sąd Rejonowy postanowieniem z dnia 2 lipca 2001 r. oddalił przedmiotowy wniosek, uznając za przekonującą argumentację zawartą we wniosku Stowarzyszenia z dnia 29 czerwca 2001 r. o otwarcie postępowania układowego, w którym ówczesny zarząd podnosił, że utrzymanie się Klubu w I lidze powodować będzie wpływ znacznych środków finansowych. Z tych względów Sąd Rejonowy otworzył postępowanie układowe, zaś postanowieniem z dnia 8 listopada 2001 r. zatwierdził układ przyjęty na zgromadzeniu wierzycieli w dniu 29 października 2001 r. W momencie obejmowania funkcji członków zarządu przez skarżących układ ten był w toku. Ma to decydujące znaczenie dla rozstrzygnięcia, czy zaistniały przesłanki zwalniające ich od odpowiedzialności za zaległości składkowe.

Sąd Apelacyjny zwrócił uwagę na to, że postępowanie układowe zostało wszczęte w oparciu o przepisy rozporządzenia prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 24 października 1934 r. - Prawo o postępowaniu układowym (Dz.U. Nr 93, poz. 836 ze zm.), obowiązującego do 30 września 2003 r. Do tego dnia obowiązywało również rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. - Prawo upadłościowe (Dz.U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512 ze zm.). Tym samym zaistnienie przesłanki zgłoszenia we właściwym czasie wniosku o ogłoszenie upadłości lub wszczęcia postępowania zapobiegającego ogłoszeniu upadłości wobec K. K. i W. B. należało rozpatrywać na gruncie powyższych przepisów. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, Sąd Okręgowy nie przydał należytej rangi okoliczności, iż zarząd Stowarzyszenia, w skład którego wchodził skarżący, został powołany w trakcie trwania postępowania układowego. Zgodnie zaś z art. 15 § 2 Prawa o postępowaniu układowym otwarcie postępowania układowego wyklucza ogłoszenie upadłości dłużnika aż do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia w przedmiocie zatwierdzenia układu albo do czasu prawomocnego umorzenia postępowania układowego. Ustanowione ustawowe pierwszeństwo postępowania układowego przed postępowaniem upadłościowym powoduje, że wnioski o ogłoszenie upadłości złożone po otwarciu postępowania układowego podlegały oddaleniu. Zakaz wynikający z powyższego przepisu dotyczył przy tym wszelkich

wniosków o ogłoszenie upadłości, w tym także pochodzących od wierzycieli, których wierzytelności nie zostały objęte postępowaniem układowym. W tym zakresie postępowanie układowe wywiera wpływ na wierzytelności nieobjęte tym postępowaniem.

Z tego względu Sąd Apelacyjny stwierdził, że aż do momentu wydania przez Sąd Rejonowy postanowienia z dnia 26 lutego 2003 r. o uchyleniu układu ani ewentualny wniosek Zakładu Ubezpieczeń Społecznych będącego wierzycielem Stowarzyszenia Miejski Klub Sportowy „S.”, ani też wniosek członków zarządu pełniących w tym okresie obowiązki, a więc i skarżących, dotyczący ogłoszenia upadłości, nie podlegałyby merytorycznemu rozpoznaniu. W tym stanie rzeczy od 12 listopada 2002 r. do 26 lutego 2003 r. K. K. oraz W. B. ze względu na treść art. 15 § 2 Prawa o postępowaniu układowym nie mogli skutecznie złożyć wniosku. Tymczasem jedynie skuteczne złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości uwalnia od odpowiedzialności za zaległości składkowe.

Sąd Apelacyjny wskazał w dalszej kolejności, że w odniesieniu do skarżących należało zatem rozważyć, czy można było przypisać im winę w niezgłoszeniu wniosku o ogłoszenie upadłości w okresie od uchylenia układu do ich rezygnacji z funkcji członka zarządu, tj. od końca lutego 2003 r. do kwietnia 2003 r. i uznał, że w okolicznościach sprawy brak było podstaw, aby przypisać skarżącym zawinienie w niezgłoszeniu wniosku o ogłoszenie upadłości stowarzyszenia.

Organ rentowy zaskarżył ten wyrok skargą kasacyjną w całości, wnosząc o jego uchylenie w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu, zaś w przypadku uznania, że wskazana podstawa naruszenia prawa materialnego jest oczywiście uzasadniona - o oddalenie apelacji W. B. i K. K. od wyroku Sądu Okręgowego z dnia 24 listopada 2009 r.

Zaskarżonemu wyrokowi zarzucono naruszenie prawa materialnego - art. 15 § 2 Prawa o postępowaniu układowym, poprzez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że złożenie przez członków zarządu MOKS S. wniosku o ogłoszenie upadłości w okresie od grudnia 2002 r. do kwietnia 2003 r. było niemożliwe z uwagi na zawarcie w 2001 r. układu z wierzycielami.

W uzasadnieniu wskazano, że u podstaw art. 15 § 2 Prawa o postępowaniu układowym leżała konieczność uregulowania kwestii zbiegu wniosku o ogłoszenie

upadłości z wnioskiem o otwarcie postępowania układowego, a nie wykluczenie możliwości ogłoszenia upadłości po zatwierdzeniu układu. Organ rentowy stwierdził, że przytoczone przez Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku stanowisko S. G., że „otwarcie postępowania układowego wyklucza ogłoszenie upadłości dłużnika aż do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia w przedmiocie zatwierdzenia układu albo do czasu prawomocnego umorzenia postępowania układowego” potwierdza stanowisko organu rentowego. Przytaczając wypowiedzi doktryny, organ rentowy uznał, że po uprawomocnieniu się układu z wierzycielami zatwierdzonego przez Sąd Rejonowy w dniu 8 listopada 2001 r., nie było formalnych przeszkód do złożenia przez członków zarządu Stowarzyszenia wniosku o upadłość.

W odpowiedzi na skargę odwołujący się wnieśli o wydanie postanowienia o odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, ewentualnie o jej oddalenie - w obu przypadkach o zasądzenie od organu rentowego na swoją rzecz kosztów postępowania kasacyjnego.

Odwołujący się K.K. i W. B. wnieśli zażalenie na postanowienie zawarte w pkt II wyroku Sądu Apelacyjnego, w którym koszty postępowania zostały wzajemnie zniesione i zarzucili naruszenie art. 100 k.p.c., poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i naruszenie art. 98 kp.c., poprzez jego niezastosowanie. Wnieśli o zmianę postanowienia i zasądzenie od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych na rzecz odwołujących się kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego na podstawie § 6 pkt 6 w związku § 12 ust. 1 pkt 2 Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1349 ze zm.) i zasądzenie kosztów postępowania zażaleniowego, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania zażaleniowego.

W uzasadnieniu postanowienia skarżący podnieśli, że ostatecznie wygrali proces w całości, ponieważ Sąd Apelacyjny zwolnił ich od odpowiedzialności za zaległości składkowe objęte zaskarżoną decyzją, a zatem nie istniały podstawy do

wzajemnego zniesienia kosztów procesu.

Skarga kasacyjna i zażalenie odwołujących się połączone zostały do wspólnego rozpoznania, pod sygnaturą I UK 278/10.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna zasługuje na uwzględnienie. Uzasadniony jest zarzut naruszenia art. 15 § 1 Prawa o postępowaniu układowym. Zgodnie z jego treścią, od daty otwarcia postępowania układowego do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia co do układu lub umorzenia postępowania nie może być ogłoszona upadłość dłużnika. Z przepisu tego wynika, że datą graniczną, do której niemożliwe jest ogłoszenie upadłości dłużnika jest moment uprawomocnienia się postanowienia o oddaleniu podania o otwarcie układu, a także uprawomocnienia się postanowienia w przedmiocie zatwierdzenia układu albo umorzenia postępowania na etapie postępowania o otwarcie postępowania układu lub na etapie zawierania lub zatwierdzania układu – nie zaś (jak przyjął to Sąd drugiej instancji) uchylenie układu. Prawo o postępowaniu układowym posługuje się pojęciem „prawomocne rozstrzygnięcie co do układu” również w innych przepisach. Stosownie do art. 29 § 1 po otwarciu postępowania układowego do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia co do układu albo umorzenia postępowania nie może być dokonywana spłata długów, objętych postępowaniem. Nie może być również w tymże czasie wszczęta lub prowadzona dalej przeciwko dłużnikowi egzekucja w poszukiwaniu wierzytelności, objętych postępowaniem układowym, oraz nie mogą być uzyskiwane hipoteki sądowe. Postępowanie egzekucyjne, wszczęte wcześniej, będzie zawieszona (§ 2). Nie budzi wątpliwości, że użyty w tym przepisie termin „prawomocne rozstrzygnięcie co do układu” dotyczy uprawomocnienia się postanowienia o oddaleniu podania o otwarcie układu, a także uprawomocnienia się postanowienia w przedmiocie zatwierdzenia układu, bowiem oczywiste jest, że zatwierdzenie układu zobowiązuje dłużnika do wywiązywania się z niego, a więc do spłaty długów, zgodnie z przyjętym układem, a niewywiązywanie się dłużnika z układu uprawnia wierzyciela do egzekwowania jego postanowień. Wyciąg z listy wierzytelności łącznie z wypisem prawomocnego

postanowienia, zatwierdzającego układ, jest bowiem tytułem egzekucyjnym przeciwko dłużnikowi (art. 69 § 1 zdanie pierwsze). Z kolei w myśl art. 28 § 1 zdanie pierwsze - od daty otwarcia postępowania układowego aż do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia co do układu lub umorzenia postępowania dłużnik nie może bez zgody nadzorcy rozrządzać swym majątkiem, ani zaciągać zobowiązań, o ile to przekracza zakres zwykłego zarządu. W tym przypadku (prawomocnego rozstrzygnięcia co do układu) również chodzi o uprawomocnienie się postanowienia o oddaleniu podania o otwarcie układu, a także uprawomocnienie się postanowienia w przedmiocie zatwierdzenia układu, na co w sposób jednoznaczny wskazuje treść art. 31 § 2, stwierdzającego, że nadzorca pełni swoje obowiązki do czasu prawomocnego zatwierdzenia układu przez sąd albo do czasu ukończenia postępowania w inny sposób oraz art. 70 §, zgodnie z którym po uprawomocnieniu się postanowienia, zatwierdzającego układ, dłużnik odzyskuje całkowitą możliwość zarządzania i rozrządzania swoim majątkiem, o ile układ nie przewiduje ograniczeń do czasu wykonania przyjętych przez dłużnika zobowiązań. Zasadą wynikającą z reguł poprawnej legislacji jest, że ustawodawca w jednym akcie prawnym tym samym terminom nadaje tożsame znaczenie. Tak więc nie ma podstaw, aby pojęciu „prawomocne rozstrzygnięcia co do układu” w art. 15 § 1 przypisywać inne znaczenie niż to, które wynika z pozostałych przepisów.

W doktrynie istnieje zgodny pogląd, że celem postępowania układowego jest zapobieżenie upadłości dłużnika i umożliwienie mu kontynuowania działalności gospodarczej. Wyłączenie z postępowania układowego wierzytelności wymienionych enumeratywnie w art. 4 Prawa o postępowaniu układowym oznacza, że co do nich dłużnik nie może uzyskać ulg w żadnej postaci, a wierzyciele nie mogą w zaspokojeniu doznać uszczerbku, nawet gdyby to miało zagrażać kontynuowaniu przez dłużnika działalności gospodarczej. A zatem wierzytelności te w porównaniu z wierzytelnościami objętymi postępowaniem układowym są uprzywilejowane. Do takich uprzywilejowanych wierzytelności należą, między innymi, należności z tytułu ubezpieczeń społecznych bieżące i zaległe za rok poprzedzający otwarcie postępowania układowego (art. 4 § 1 pkt 2). Nie sposób zaakceptować poglądu (także prezentowanego przez odwołujących się w odpowiedzi na skargę), że istniejący (prawomocnie zatwierdzony) układ tamuje

drogę ogłoszeniu upadłości mimo zaistnienia po tej dacie lub trwania nadal stanu zaprzestania płacenia długów objętych i nieobjętych układem – należności uprzywilejowanych. Cel zawarcia układu - zapobieżenie upadłości – spełnia się tylko wtedy, kiedy umożliwia wywiązanie się przez dłużnika ze swych zobowiązań dotyczących wszystkich wierzytelności, także tych nieobjętych postępowaniem układowym. Inaczej rzecz ujmując, zawarcie układu z wierzycielami ma ułatwić spłacanie także długów nieobjętych postępowaniem układowym. Dlatego nie ma żadnego uzasadnienia dla tezy, że prawomocny układ – aż do jego uchylecia – wyklucza ogłoszenie upadłości dłużnika, który mimo zawarcia układu okazał się niewypłacalny w rozumieniu art. 1 Prawa upadłościowego. Tak więc postępowanie układowe wywiera wpływ na wierzytelności nieobjęte tym postępowaniem, ale nie aż do momentu uchylecia układu (przez cały czas jego obowiązywania), lecz do prawomocnego rozstrzygnięcia co do układu (oddalenia podania lub zatwierdzenia układu) albo umorzenia postępowania. Podobnie przyjął Sąd Najwyższy w wyrokach: z dnia 10 marca 2010 r., II UK 258/09 oraz z dnia 2 grudnia 2010 r., II UK 131/10 (oba niepublikowane). W szczególności w tezie pierwszego z nich podkreśla się, że złożenie przez członka zarządu spółki we właściwym czasie wniosku o wszczęcie postępowania układowego nie zwalnia go od odpowiedzialności za zaległości składowe powstałe po zatwierdzeniu układu oraz że zawarcie układu i jego realizacja nie eliminują możliwości powstania stanu niewypłacalności spółki uzasadniającego złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości, jeżeli spółka nie spłaca nieobjętych układem należności publicznoprawnych powstałych przed jego zawarciem i należności powstałych na bieżąco. W uzasadnieniu zaś tego wyroku Sąd Najwyższy stwierdził, że zawarcie układu nie eliminuje możliwości powstania stanu niewypłacalności przedsiębiorcy realizującego w pełni zobowiązania wynikające z układu, gdyż należy w tym przedmiocie uwzględnić obowiązek regulowania długów z tytułu nieobjętych układem należności publicznoprawnych powstałych przed jego zawarciem, a także wszystkie należności (także publicznoprawne) powstające na bieżąco. Zawarcie z wierzycielami układu, jego zatwierdzenie przez sąd i wreszcie powinność realizowania przez dłużnika przyjętych w układzie zobowiązań, nie zwalniały Spółki z obowiązku odprowadzania na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych składek

należnych w późniejszym czasie. Z art. 29 ust. 1 i art. 67 Prawa o postępowaniu układowym wynika bowiem, że ustawowy zakaz dokonywania przez dłużnika spłaty długów po otwarciu postępowania układowego do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia co do układu lub co do umorzenia postępowania, dotyczył jedynie tych długów, które były (mogły być) objęte postępowaniem układowym, czyli należności powstałych przed sporządzeniem i zatwierdzeniem układu z wierzycielami. Skoro zaś należności składkowe były wyraźnie wyłączone z postępowania układowego, to dłużnik (Spółka) nie tylko mógł, ale i miał obowiązek odprowadzania należnych składek na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Dotyczy to należności z tego tytułu powstałych przed zawarciem układu, a tym bardziej należności powstających po zawarciu i zatwierdzeniu układu. Po uprawomocnieniu się postanowienia zatwierdzającego układ, dłużnik odzyskuje bowiem całkowitą możliwość zarządzania i rozrządzania swoim majątkiem, o ile układ nie przewiduje ograniczeń do czasu wykonania przyjętych przez dłużnika zobowiązań (art. 70 § 1 Prawa o postępowaniu układowym). Jeśli sytuacja gospodarcza dłużnika nie pozwalała na pokrycie w terminie ustawowym w całości lub części tych należności, to płatnik składek powinien rozważyć możliwość ubiegania się o odroczenie terminu płatności należności lub o ich rozłożenie na raty w trybie art. 29 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

Przede wszystkim jednak decydujące jest, że układ zatwierdzony prawomocnie dnia 8 listopada 2001 r. mógł - siłą rzeczy - dotyczyć tylko wierzytelności powstałych wcześniej. Zaległości składkowe, o które chodzi w rozpoznawanej sprawie dotyczą zaś okresu późniejszego – od grudnia 2002 r. do maja 2003 r. Z tego powodu nie mogły być one objęte postępowaniem układowym i w tym zakresie nie ma znaczenia ich ustawowe wyłączenie z postępowania układowego (znaczenie ma natomiast data wejścia w życie nowelizacji wprowadzającej art. 116a Ordynacji podatkowej, na podstawie której ustanowiono odpowiedzialność członków stowarzyszenia za zaległości składkowe). Tymczasem możliwość uwolnienia się członka zarządu stowarzyszenia od odpowiedzialności za zaległości składkowe spółki przez wykazanie, iż we właściwym czasie wszczęto postępowanie zapobiegające upadłości (postępowanie układowe), występuje tylko w odniesieniu do zaległości powstałych przed zatwierdzeniem układu. Tak więc

złożenie przez członka zarządu we właściwym czasie wniosku o wszczęcie postępowania układowego nie uwalnia go więc od odpowiedzialności za zaległości powstałe po zatwierdzeniu układu.

Błędne założenie Sądu drugiej instancji w tej kwestii miało istotny wpływ na ocenę jednej z przesłanek egzoneracyjnych wskazanych w art. 116 § 1 pkt 1 w związku z art. 116a Ordynacji podatkowej w związku z art. 31 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. 2009 r. nr 205, poz. 1585 ze zm.), co prowadzi do stanowiska, że zaskarżony wyrok nie może się ostać. W świetle przywołanego przepisu zarówno wnioski o ogłoszenie upadłości jak i o wszczęcie postępowania układowego złożony we właściwym czasie stanowi przesłankę uwolnienia się od odpowiedzialności za zobowiązania stowarzyszenia. Nie oznacza to jednakże, że efekt postępowania układowego w postaci zawartego z wierzycielami układu uwalnia członków zarządu od odpowiedzialności za zaległości składkowe, jeśli po tej dacie dłużnik (stowarzyszenie) stał się (lub nadal jest) niewypłacalny, a więc istnieje stan, który wymagałby zgłoszenia wniosku o upadłość. Jak wynika z podstawy faktycznej zaskarżonego wyroku, układ z wierzycielami zatwierdzony został 8 listopada 2001 r., stąd też okres biegnący od tej daty będzie wymagał ponownej oceny.

Z tych względów Sąd Najwyższy na mocy art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

Odnosząc się do wniesionego zażalenia, stwierdzić należy, że w tym stanie rzeczy stało się ono bezprzedmiotowe. Sprawilo to uchylenie zaskarżonego wyroku w całości (wraz z postanowieniem rozstrzygającym o kosztach postępowania). Zatem rozstrzygnięcie tej kwestii okazało zbędne (art. 355 § 1 k.p.c. w związku z art. 397 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.). W konsekwencji postępowanie zażaleniowe należało umorzyć w oparciu o odpowiednio stosowany na podstawie – art. 394¹ § 3 k.p.c. – art. 386 § 3 k.p.c. w związku z art. 397 § 1 k.p.c.